

Bruksela, 1 października 2021 r.
(OR. en)

12174/21

SOC 536
EMPL 390
EDUC 309
ECOFIN 887

NOTA

Od:	Komitet Ochrony Socjalnej
Do:	Komitet Stałych Przedstawicieli / Rada
Dotyczy:	Kluczowe wyzwania społeczne: Najważniejsze przesłania Komitetu Ochrony Socjalnej wynikające z rocznej rewizji Przeglądu sytuacji w dziedzinie ochrony socjalnej – Zatwierdzenie

Delegacje otrzymują najważniejsze przesłania wynikające z rocznej rewizji Przeglądu sytuacji w dziedzinie ochrony socjalnej oraz rozwoju sytuacji w zakresie polityki ochrony socjalnej, w wersji sfinalizowanej przez Komitet Ochrony Socjalnej w dniu 21 września 2019 r. z myślą o ich zatwierdzeniu przez Radę (EPSCO) w dniu 15 października 2021 r.

Pełne sprawozdanie zamieszczono w dok. 12174/21 ADD 1.

Profile poszczególnych krajów w ramach Przeglądu sytuacji w dziedzinie ochrony socjalnej (SPPM) załączone do niniejszego sprawozdania znajdują się w dok. 12174/21 ADD 2–4.

Najważniejsze przesłania

1. **Zgodnie ze swoim mandatem określonym w art. 160 TFUE, Komitet Ochrony Socjalnej przedstawił Radzie swoje roczne sprawozdanie na temat sytuacji społecznej w UE oraz na temat zmian w polityce społecznej w państwach członkowskich.** Sprawozdanie to przygotowano w oparciu o najnowsze dostępne dane i informacje. Na tej podstawie Komitet Ochrony Socjalnej zwraca uwagę na następujące ustalenia oraz wspólne priorytety, które powinny ukierunkowywać prace służące przygotowaniu Rocznej strategii zrównoważonego wzrostu gospodarczego na 2022 r.

Powszechna poprawa sytuacji społecznej w końcówce dziesięciolecia objętego strategią „Europa 2020” ...

2. **Przed wybuchem pandemii COVID-19, który nastąpił na początku 2020 r., UE przeżywała okres stałej ekspansji gospodarczej i wzrostu zatrudnienia,** co umożliwiło jej przezwyciężenie negatywnych skutków kryzysu finansowego i ekonomicznego z lat 2008–2009 – kiedy to miała zacząć obowiązywać strategia „Europa 2020” – a nawet dalszy rozwój.
3. **W 2019 r. gospodarka UE nadal się rozwijała,** a zatrudnienie osiągnęło najwyższy odnotowany dotychczas poziom, podczas gdy bezrobocie w UE, wynoszące 6,7 %, powróciło do poziomu odnotowanego ostatnio przed kryzysem z 2008 r.
4. Wraz z wyraźnym wzrostem zatrudnienia sytuacja finansowa gospodarstw domowych w UE, którą odzwierciedlają dochody do dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych, poprawiała się, co doprowadziło do **powszechnej poprawy wielu innych wskaźników społecznych.** Zmniejszyły się wskaźniki pogłębionej deprywacji materialnej, przeciążenia wydatkami mieszkaniowymi oraz zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wśród całej populacji oraz wśród dzieci w wielu państwach członkowskich. Niemniej jednak wzrost zagrożenia ubóstwem wśród osób żyjących w gospodarstwach domowych osób (quasi-) bezrobotnych oraz pogłębianie się i większa trwałość ubóstwa w wielu państwach członkowskich wskazywały na to, że niektóre aspekty sytuacji społecznej nadal były znacznie gorsze niż w 2008 r.

5. **Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym**, choć nadal odległa od wyznaczonego w strategii „Europa 2020” celu, zgodnie z którym należało ją zmniejszyć o 20 milionów, nieprzerwanie spadała, i w 2019 r. zmniejszyła się niemal o 10 mln osób w porównaniu z rokiem 2008 (lub o niemal 12 milionów, jeśli nie uwzględniać Zjednoczonego Królestwa). Wynikało głównie z dużego spadku liczby osób doświadczających poważnej deprivacji materialnej, a w mniejszym stopniu ze spadku odsetka osób żyjących w gospodarstwach domowych osób (quasi-) bezrobotnych.

... została zatrzymana przez wybuch epidemii COVID-19

6. Powszechny pozytywny rozwój sytuacji społecznej został **przerwany, a następnie odwrócony wskutek kryzysu wywołanego wybuchem epidemii COVID-19** oraz związanych z nim środków powstrzymujących jej rozprzestrzenianie się, wprowadzonych przez państwa członkowskie w celu walki z pandemią oraz ochrony życia i źródeł utrzymania obywateli.
7. **Te rozmaite ograniczenia w życiu społecznym i gospodarczym poważnie odbiły się na gospodarce UE.** PKB w całej Europie w 2020 r. spadł o 6% pomimo silnego ożywienia europejskiej gospodarki w trzecim kwartale 2020 r. w wyniku złagodzenia ograniczeń w okresie letnim, po którym przywrócono je, by zatrzymać drugą falę COVID-19.
8. W tym samym okresie **zatrudnienie spadło w sposób umiarkowany w porównaniu ze spadkiem aktywności gospodarczej, czyli o 1,5%** (co jest równoznaczne z utratą zatrudnienia przez ok. 3 mln osób) w porównaniu z 2019 r. Ten stosunkowo łagodny spadek zatrudnienia należy przypisać ważnej roli automatycznych stabilizatorów oraz masowemu wprowadzeniu przez państwa członkowskie rozwiązań w zakresie pracy w zmniejszonym wymiarze czasu, w niektórych przypadkach z udziałem unijnej pomocy poprzez tymczasowe wsparcie w celu zmniejszenia zagrożeń związanych z bezrobociem w sytuacji nadzwyczajnej (SURE) oraz inne podobne instrumenty rynku pracy.

Systemy ochrony socjalnej są głównym czynnikiem stabilizującym dochody gospodarstw domowych i pozwalającym zachować ciągłość dostępu do usług społecznych ...

9. Systemy ochrony socjalnej były głównym czynnikiem stabilizującym pomagającym utrzymać dochody gospodarstw domowych, gdyż świadczenia społeczne, w tym rozwiązania w zakresie pracy w zmniejszonym wymiarze czasu, odegrały czołową rolę w łagodzeniu ogólnego spadku dochodów gospodarstw domowych w 2020 r. Dostęp do systemów zabezpieczenia społecznego często był czasowo ułatwiany, by zwiększyć ich skuteczność w ochronie osób, które straciły pracę lub dochody. Towarzyszyło temu, w mniejszym stopniu, skorygowanie stawek podatków dochodowych i majątkowych oraz szybkie przyjęcie innych środków w dziedzinie polityki społecznej.
10. Ten stabilizujący wpływ widoczny jest w tym, że chociaż spadek mediany dochodu z zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym (18–64) w UE w stosunku do roku 2019 szacuje się na 7,2%, mediana dochodu do dyspozycji gospodarstwa domowego, a także **ogólne nierówności dochodowe i wskaźnik zagrożenia ubóstwem według szacunków** (szybkich szacunków Eurostatu dotyczących dochodów za rok 2020) **pozostały zasadniczo na stabilnym poziomie**, chociaż znacznie różniły się pomiędzy państwami i grupami wiekowymi.

... lecz obecny kryzys mocniej dotknął osoby, które już były podatne na zagrożenia.

11. Pomimo łagodzącego działania systemów ochrony socjalnej, **obecny kryzys boleśniej dotknął osoby podatne na zagrożenia**, w tym osoby o zatrudnieniu niepewnym lub niestandardowym; osoby z niepełnosprawnościami i wymagające opieki długoterminowej (oraz ich opiekunów); młodszych pracowników, których nieproporcjonalnie dużo pracuje prawdopodobnie w sektorach poważniej dotkniętych ograniczeniem kontaktów personalnych; rodziny i dzieci podatne na zagrożenia; osoby w kryzysie bezdomności; migrantów i mniejszości etniczne. Na zagrożenia zdrowia związane z wirusem COVID-19 szczególnie narażone są w szczególności starsze osoby lub osoby cierpiące na choroby przewlekłe. Ponadto kobiety, których więcej niż mężczyzn pracuje w niezbędnych sektorach służby zdrowia i usług społecznych, a w szczególności samotnie wychowuje dzieci, musiały podczas kryzysu podołać większej liczbie obowiązków służbowych i opiekuńczych.

12. W 2021 r. pomimo pewnej poprawy ogólnej sytuacji finansowej europejskich gospodarstw domowych, w szczególnie trudnej sytuacji finansowej¹ nadal znajdują się osoby o niskich dochodach, co wskazuje na to, że **finansowe skutki kryzysu nadal odczuwane są znacznie dotkliwiej przez osoby znajdujące się w dolnej części piramidy dochodowej**. Gospodarstwa domowe o niskich dochodach często przeżywały więcej trudności podczas pandemii, gdyż częściej doświadczają przeludnienia lub złych warunków mieszkaniowych i nie posiadają w domu dostępu do internetu.
13. Pomimo stosunkowo ograniczonego wpływu pandemii na systemy emerytalno-rentowe w perspektywie krótkoterminowej, utrzymują się nierówności w dochodach osób starszych, wśród których wyraźniej zaznacza się zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn. Po dekadzie poprawy nie nastąpiły dalsze postępy w zmniejszaniu ryzyka ubóstwa czy wykluczenia społecznego osób starszych w UE.

Oczekiwana ewolucja:

14. Najnowsze prognozy² przewidują, że poprawa sytuacji zdrowotnej, związana z rosnącym wskaźnikiem wyszczepienia, oraz dalsze łagodzenie środków powstrzymujących rozprzestrzenianie się koronawirusa spowodują rozruch gospodarki UE, a w 2021 r. PKB wzrośnie o 4,8 %. Choć tempo ożywienia gospodarczego będzie się różnić w poszczególnych państwach członkowskich, **to oczekuje się, że do końca 2022 r. wszystkie państwa członkowskie osiągną poziom wskaźników gospodarczych sprzed kryzysu**.
15. **Oczekuje się, że powrót do poziomu zatrudnienia sprzed kryzysu zajmie więcej czasu**, ponieważ istnieje możliwość wydłużenia czasu pracy, zanim przedsiębiorstwa zaczną zatrudniać nowych pracowników. Perspektywy rynku pracy będą zależały nie tylko od tempa ożywienia gospodarczego, lecz także od momentu wycofania wsparcia strategicznego oraz tempa, w jakim pracownicy na nowo rozmieszczą się w poszczególnych sektorach i przedsiębiorstwach po pandemii oraz w kontekście transformacji ekologicznej i cyfrowej.
16. Ze względu na złożony charakter wyzwań i wpływ pandemii COVID-19 na osoby najbardziej podatne na zagrożenia, **oczekuje się, że w perspektywie krótko- i średnioterminowej systemy ochrony socjalnej pozostaną obciążone**.

¹ Odsetek gospodarstw domowych deklarujących konieczność korzystania z oszczędności lub zaciągania długów w celu pokrycia bieżących wydatków.

² [Summer 2021 Economic Forecast: Reopening fuels recovery \(Prognoza gospodarcza z lata 2021 r.: otwarcie źródłem ożywienia\), Komisja Europejska \(europa.eu\).](#)

W związku z tym należy uwzględnić następujące wskazówki polityczne:

17. Aby podnieść się z kryzysu i lepiej przygotować na przyszłe sytuacje nadzwyczajne, **państwa członkowskie powinny nadal priorytetowo traktować środki służące zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego, eliminowaniu rosnących nierówności w dochodach, a także zwiększaniu odporności systemów ochrony socjalnej.** Działania podejmowane na szczeblu krajowym powinny w dalszym ciągu skupiać się na sytuacji osób podatnych na zagrożenia i obejmować mechanizmy wspierania takich osób.
18. Należy zintensyfikować wysiłki na rzecz zapewnienia **silnej ochrony dochodu minimalnego w powiązaniu z dostępem do wysokiej jakości usług społecznych i rynków pracy sprzyjających włączeniu społecznemu,** zgodnie z podejściem zakładającym aktywne włączenie oraz z myślą o głównym celu UE dotyczącym ubóstwa i wykluczenia społecznego. W związku z tym będą trzeba utrzymać, lub w razie potrzeby zwiększyć, inwestycje w sektorze opieki społecznej, opieki długoterminowej i zdrowia oraz w kapitał ludzki. Takie inwestycje wspierałyby ożywienie i przyczyniłyby się do wzmocnienia automatycznych stabilizatorów, zwiększając tym samym odporność gospodarek i społeczeństw na przyszłe kryzysy. Jeżeli chodzi o świadczenie usług społecznych, ważnym partnerem dla organów publicznych mogą być organizacje gospodarki społecznej.
19. Kwestie zakresu, możliwość przenoszenia, adekwatności i przejrzystości praw do **ochrony socjalnej** powinny być nadal podejmowane w sposób strukturalny, również poprzez rozważenie przyjęcia środków tymczasowych w odpowiedzi na kryzys. Państwa członkowskie powinny w swoich działaniach kierować się zaleceniem Rady w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej³. Państwa członkowskie zachęca się do skutecznego wdrażania planów krajowych przedłożonych niedawno na podstawie zalecenia. Należy uważnie monitorować wpływ tych planów.
20. Nadal konieczne będą ukierunkowane działania na rzecz wsparcia **dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,** również zgodnie z zaleceniem Rady w sprawie europejskiej gwarancji dla dzieci⁴. Wszechstronne działania na rzecz promowania równych szans poprzez zapewnienie zestawu kluczowych usług dla potrzebujących dzieci mogą przyczynić się do przerwania cyklu przekazywania ubóstwa z pokolenia na pokolenie.

³ [Zalecenie Rady z dnia 8 listopada 2019 r. w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej \(2019/C 387/01\).](#)

⁴ [Zalecenie Rady \(UE\) 2021/1004 w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci.](#)

21. Zgodnie ze strategią na rzecz praw **osób z niepełnosprawnościami** na lata 2021–2030⁵, należy zwiększać włączenie społeczne tych osób poprzez zapewnianie bardziej włączającej edukacji, odpowiedniego dostępu do wysokiej jakości opieki zdrowotnej i długoterminowej, a także aktywne polityki rynku pracy dostosowane do ich potrzeb.
22. Konieczne są dalsze wysiłki na rzecz włączenia społecznego **migrantów i uchodźców**, co będzie wymagało zintegrowanego podejścia łączącego szkolenia i podnoszenie kwalifikacji z możliwościami zatrudnienia, a także dostępu do usług, zwłaszcza opieki zdrowotnej i mieszkań.
23. Konieczne są również środki strukturalne w celu rozwiązania problemu **bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego**. Wśród takich środków priorytetowo traktować należy zintegrowane podejścia łączące zapobieganie, szybki dostęp do stałego miejsca zamieszkania i świadczenie usług wspomagających. W razie potrzeby należy przyspieszyć lub ulepszyć budowę nowych mieszkań socjalnych lub dostęp do pomocy mieszkaniowej. Plany szczepień państw członkowskich powinny zapewniać odpowiednie działania mające na celu dotarcie do osób przebywających w schroniskach i osób w kryzysie bezdomności, które nie korzystają ze schronisk. Należy w pełni wykorzystać potencjał europejskiej platformy rzecz przeciwdziałania bezdomności w zakresie zacieśnienia współpracy między różnymi zainteresowanymi stronami zaangażowanymi w rozwiązywanie tego problemu.
24. Zgodnie z ustaleniami zawartymi we wspólnym sprawozdaniu Komitetu Ochrony Socjalnej i Komisji na temat adekwatności emerytur z 2021 r.⁶ należy nadal koncentrować się na **długoterminowych wyzwaniach związanych z utrzymaniem adekwatności i stabilnego finansowania emerytur** w kontekście starzenia się społeczeństwa oraz zmian w gospodarce i na rynku pracy.
25. Państwa członkowskie powinny kontynuować **działania mające na celu wydłużenie życia zawodowego**. Dążenie do dostosowania wieku emerytalnego lub wymogów dotyczących kariery zawodowej, świadczeń lub stóp akumulacji do wydłużającego się średniego trwania życia należy uzupełnić strategiami aktywnego starzenia się i elastycznymi możliwościami pracy, w tym możliwością łączenia emerytury z dochodami z pracy.

⁵ [Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030.](#)

⁶ [2021 Pension Adequacy Report \(Sprawozdanie na temat adekwatności emerytur z 2021 r.\), przygotowane wspólnie przez Komitet Ochrony Socjalnej i Komisję Europejską.](#)

26. Konieczne są nieustanne wysiłki na rzecz **zmniejszenia luki emerytalnej między kobietami a mężczyznami**, a także zapewnienia odpowiedniego zasięgu i możliwości nabywania praw emerytalnych przez **pracowników korzystających z niestandardowych form zatrudnienia i osoby samozatrudnione**.
27. W dziedzinie **opieki zdrowotnej**, głównym celem działań państw członkowskich powinno pozostać wzmocnienie odporności, skuteczności i dostępności systemów opieki zdrowotnej. Kryzys unaoczniał wartość **mocnych siatek bezpieczeństwa**, a także strategiczne znaczenie **sprawnej koordynacji systemów opieki społecznej i opieki zdrowotnej** dla zapewnienia wszystkim dostępu do wysokiej jakości opieki.
28. Należy ponownie skoncentrować się na **profilaktyce chorób i promocji zdrowia**, a także na poprawie **świadczenia podstawowej opieki** zdrowotnej. Obejmuje to zapewnienie dostępności dobrze wyszkolonego i dysponującego odpowiednim wsparciem **personelu medycznego**.
29. Do rozwiązania problemu niedoboru pracowników służby zdrowia mogłyby się przyczynić innowacyjne podejścia do świadczenia opieki zdrowotnej. Podejście mieszane, **w ramach którego fizyczne świadczenie usług byłoby uzupełniane usługami cyfrowymi**, może pomóc w promowaniu powszechnego dostępu do wysokiej jakości opieki zdrowotnej. Jednocześnie należy zapewnić dodatkowe informacje i wsparcie osobom o ograniczonych umiejętnościach cyfrowych i ograniczonym dostępie do infrastruktury cyfrowej, aby zagwarantować, że nie pozostaną one w tyle.
30. Po opanowaniu pandemii COVID-19 i zgodnie z ustaleniami wspólnego sprawozdania Komitetu Ochrony Socjalnej i Komisji z 2021 r. na temat opieki długoterminowej⁷ państwa członkowskie muszą znacznie zwiększyć wysiłki na rzecz sprostania wyzwaniom strukturalnym w odniesieniu do **opieki długoterminowej**. Wiąże się to w szczególności z zapewnieniem oferty usług opieki długoterminowej wysokiej jakości, przystępnych cenowo i dostępnych dla wszystkich potrzebujących; rozwiązaniem problemów związanych z siłą roboczą i wspieraniem opiekunów długoterminowych, a także optymalizacją kosztów opieki długoterminowej w okresie rosnącego zapotrzebowania i malejącej siły roboczej, w tym także poprzez wykorzystanie potencjału cyfryzacji i skupienie się na profilaktyce.

⁷ [2021 Long-term Care Report \(Sprawozdanie na temat opieki długoterminowej z 2021 r.\), przygotowane wspólnie przez Komitet Ochrony Socjalnej i Komisję Europejską.](#)

31. Środki wykraczające poza dziedzinę polityki społecznej powinny również mieć na celu przede wszystkim poprawę sytuacji społecznej w całej Unii. Wszystkie reformy, w tym reformy dotyczące transformacji ekologicznej i cyfrowej, muszą uwzględniać kwestie społeczne i związane z zatrudnieniem. W zapobieganiu negatywnym skutkom społecznym mogą pomóc oceny skutków dystrybucyjnych.
32. Podczas realizacji działań w okresie odbudowy należy nadal kierować się **Europejskim filarem praw socjalnych**. Wdrażanie filaru w nadchodzących miesiącach i latach powinno koncentrować się na trzech nowych celach Planu działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych⁸, które spotkały się z aprobatą przywódców UE wyrażoną w Deklaracji z Porto i które mają zostać osiągnięte do końca bieżącego dziesięciolecia w dziedzinach zatrudnienia, umiejętności i walki z ubóstwem. W tym celu zachęca się państwa członkowskie do wyznaczenia ambitnych i realistycznych celów krajowych, które będą stanowić odpowiedni wkład w osiągnięcie celów unijnych, z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych.
33. Państwa członkowskie powinny optymalnie wykorzystywać środki udostępniane w ramach **narzędzia służącego odbudowie: Next Generation EU, a także wzmocnionego budżetu UE na lata 2021—2027**. W szczególności wykorzystać należy synergie między ochroną klimatu i cyfryzacją, z jednej strony, a inwestycjami w infrastrukturę społeczną i umiejętności, z drugiej strony, co przyczyni się do sprawiedliwej transformacji. Środki finansowe odegrają ważną rolę we wspieraniu ożywienia gospodarczego, zapewniając finansowanie programów służących odnowie gospodarki i odwróceniu społecznych skutków pandemii.
34. **Europejski semestr nadal stanowi skuteczne narzędzie koordynacji** służące wspieraniu trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, wspieraniu konkurencyjności, zatrudnienia oraz odpowiedniej ochrony socjalnej i włączenia społecznego. Ważne pozostaje zachowanie równowagi między tymczasowymi, konkretnymi korektami związanymi z uruchomieniem Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności a pierwotnym celem semestru. W tym kontekście **należy utrzymać rolę, jaką odgrywa Rada EPSCO i jej organy doradcze w procesie europejskiego semestru**, zgodnie z poprzednimi cyklami semestru i przy pełnym stosowaniu Traktatu (art. 148 TFUE) oraz odpowiednich mandatów organów doradczych.

⁸ [Deklaracja z Porto \(portal Rady, 7 maja 2021 r.\).](#)

35. Aby wzmocnić Europę socjalną i wspierać wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych na szczeblu UE i państw członkowskich, z należyтым uwzględnieniem odpowiednich kompetencji, **należy utrzymać konstruktywny dialog między instytucjami UE, państwami członkowskimi, partnerami społecznymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.**
36. **Komisja Europejska jest proszona o uwzględnienie powyższych wskazówek politycznych podczas przygotowywania Rocznej strategii zrównoważonego wzrostu gospodarczego na 2022 r.**
-